

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

А. Ю. Перетяцько, О. М. Таряник

*Харківський державний технічний університет будівництва і архітектури,
вул. Сумська, 40, 61002, м. Харків-2, Україна.*

E-mail: taryanik@ukr.net

Отримана 4 травня 2007; принята 18 травня 2007

Анотація. В статті розглянуті основні специфічні відмінності економіки житлово-комунального господарства. Зазначені особливості підприємств теплопостачання, серед яких можна виділити наступні: продукція галузі не має осяжної речовинної форми, не може накопичуватися у вигляді запасів на складах, у кожен момент часу виробництво теплової енергії повинне відповідати обсягу її споживання; процес вироблення, передачі і споживання не може бути фізично розділений і є безперервним; теплоенергія є матеріально-технічною базою функціонування абсолютно всіх галузей народного господарства, а також є основою побуту людини. Розглянуто проблеми функціонування підприємств теплопостачання в сучасних умовах, а саме, відсутність комплексного підходу до запровадження ринкових відносин у функціонуванні житлово-комунального господарства міста, недосконалість нормативно-правової бази та непослідовність у прийнятті рішень, неналежна увага керівництва міста до проблеми поряд із відсутністю інституційних перетворень тощо. Досліджено фактори, які впливають на розвиток кризового стану підприємств даної галузі та запропоновано алгоритм реалізації політики антикризового управління підприємством.

Ключові слова: антикризове управління, стратегія антикризового управління, механізм антикризового управління, етапи розвитку кризи, показники фінансового стану, моніторинг, діагностика, фінансові орієнтири.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПОЛИТИКИ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ТЕПЛОСНАБЖЕНИЯ

А. Ю. Перетяцько, Е. М. Таряник

*Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры,
ул. Сумская, 40, 61002, г. Харьков-2, Украина.*

E-mail: taryanik@ukr.net

Получена 4 мая 2007; принята 18 мая 2007

Аннотация. В статье рассмотрены основные специфические отличия экономики жилищно-коммунального хозяйства. Приведены особенности предприятий теплоснабжения, среди которых можно выделить следующие: продукция отрасли не имеет осязтимой материальной формы, не может накапливаться в виде запасов на складах; в каждый момент времени производство тепловой энергии должно соответствовать объему ее потребления; процесс производства, передачи и потребления не может быть физически распределен и является непрерывным; теплоэнергия является материально-технической базой функционирования абсолютно всех отраслей народного хозяйства, а также является основой быта человека. Рассмотрены проблемы функционирования предприятий теплоснабжения в современных условиях, а именно, отсутствие комплексного подхода к внедрению рыночных отношений в функционировании жилищно-коммунального хозяйства города, несовершенство нормативно-правовой базы и непоследовательность в принятии решений, недостаточное внимание руководства города к проблеме наряду с

отсутствием институциональных изменений и т.п. Исследованы факторы, которые влияют на развитие кризисного состояния предприятий данной отрасли и предложен алгоритм реализации политики антикризисного управления предприятием.

Ключевые слова: антикризисное управление, стратегия антикризисного управления, механизм антикризисного управления, этапы развития кризиса, показатели финансового состояния, мониторинг, диагностика, финансовые ориентиры.

A RISE IN THE EFFICIENCY OF A CRISIS MANAGEMENT POLICY AT HEAT SUPPLY ENTERPRISES

A. Yu. Peretyat'ko, O.M. Taryanyk

*Kharkiv State Technical University of Civil Engineering and Architecture,
Sums'ka str. 40, 61002 Kharkiv, Ukraine.*

E-mail: taryanik@ukr.net

Received 4 May 2007; accepted 18 May 2007

Abstract. The article deals with the basic specific differences of the housing and communal economy. There are given features of heat supply enterprises among which it is possible to mark out the following: the products of the industry have not a visible material form, they can not be accumulated at stock houses, at every moment a thermal energy production is to meet its consumption volume; the process of making, transmitting and consuming can not be physically parted, it is a continuous one; heat energy is the material and technical basis of operating absolutely all industries of the national economy, and it is also a basis of a human being way of life. There are considered the problems of heat supply enterprise operation today, namely, an absence of a complex approach to the input of market relations into the housing and communal economy operation, a shortcoming of the normative and legal base, and an inconsistency in making decisions, an insufficient attention of a city governing body to the problem, along with the absence of institutional changes, etc. There are studied the factors influencing the crisis state development at the enterprises of the given industry and the algorithm of realizing the policy of crisis management of an enterprise.

Keywords: crisis management, crisis management strategy, crisis management mechanism, crisis development phases, financial state indices, monitoring, diagnostics, financial guidelines.

Вступ

Глибокі економічні зміни, що відбуваються в Україні, стосуються всіх життєво важливих галузей народного господарства, однією з яких є міське господарство. Економіка житлово-комунального господарства має комплексний міжгалузевий характер і безпосередньо впливає на всі умови проживання, праці і відпочинку людей. Уся система теплопостачання як галузь виробництва різко відрізняється від інших галузей по виду продукції, по сировині, що споживається, та по технологічному процесу. До особливостей підприємств теплопостачання можна віднести наступні:

– продукція галузі не має осяжної речовинної форми,

- не може накопичуватися у вигляді запасів на складах,
- у кожен момент часу виробництво теплової енергії повинне відповідати обсягу її споживання;
- процес вироблення, передачі і споживання не може бути фізично розділений і є безперервним;
- теплоенергія є матеріально-технічною базою функціонування абсолютно всіх галузей народного господарства, а також є основою побуту людини.

Метою теплового господарства є якісне обслуговування замовників і населення, регулювання утримання об'єктів теплової інфраструктури, надання відповідних послуг на основі

інноваційного розвитку системи, застосування регуляторних важелів демонополізації суб'єктів житлово-комунальної сфери.

Підприємства тепло- і газопостачання за своєю економічною суттю не є природними монополістами. Газифікація і теплофікація житлового фонду за сучасними техніко-економічними ознаками вважаються надзвичайно витратними. Існують інші високоефективні вирішення проблеми опалення житлового фонду.

Житлово-комунальне господарство нині - найбільш технічно відстала галузь народного господарства з проблемами, які набули соціального звучання. Фінансове становище підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, незадовільне і зумовлене, в основному, постійно зростаючою заборгованістю з оплати послуг з боку підприємств, організацій і населення. Проблеми розвитку та удосконалення житлово-комунального господарства набули загальнодержавного масштабу.

В Україні діє Указ Президента України від 19 жовтня 1999р. "Про прискорення реформування житлово-комунального господарства". Але на місцевому рівні з причин суттєвого недофінансування цієї галузі залишаються невирішеними багато проблем, ми стаємо свідками конфліктів, зумовлених наслідками тривалих кризових явищ в цій сфері.

Постановка проблеми

На сьогодні місту важко утримувати систему житлово-комунального господарства з такими високими питомими витратами матеріальних та енергетичних ресурсів, втратами та нераціональними витратами питної води і теплової енергії, безгосподарним ставленням до утримання та експлуатації об'єктів житлово-комунального господарства як з боку власників, так і з боку споживачів.

Відсутність комплексного підходу до запровадження ринкових відносин у функціонуванні житлово-комунального господарства міста, недосконалість нормативно-правової бази та непослідовність у прийнятті рішень, неналежна увага керівництва міста до проблеми поряд із відсутністю інституційних перетворень призвели до кризового стану у житлово-комунальному господарстві.

Важливою проблемою у функціонуванні підприємств житлово-комунального господарства на сьогодні стало накопичення кредиторської та дебіторської заборгованості. Причинами цього є:

- низька платоспроможність населення;
- невідповідність рівня тарифів вартості послуг;
- відсутність бюджетних дотацій на покриття різниці між рівнем тарифу та повною вартістю послуг;
- штрафні санкції комунальних підприємств міста від кредиторів, які не мають права виставляти відповідні санкції до населення;
- законодавча неврегульованість механізму застосування пені та штрафних санкцій для громадян-неплатників, а також механізму припинення надання послуг (відключення);
- низький рівень застосування сучасних управлінських технологій, інформаційних систем контролю, моніторингу та звітування;
- недостатній рівень науково-технічного та методологічного забезпечення для здійснення аналізу і прогнозування діяльності житлово-комунальних підприємств;
- несвоєчасна оплата послуг споживачами.

Негативно впливає на роботу підприємств житлово-комунального господарства Харкова і той факт, що рівень тарифів на енергоносії визначається на державному рівні, а на послуги житлово-комунального господарства - на місцевому. При цьому відсутній механізм їх узгодження. Окрім того, для забезпечення фінансової стабілізації у діяльності підприємств теплопостачання постала нагальна потреба у збільшенні обігових коштів та зменшенні непродуктивних витрат. Зростання собівартості одиниці послуг, збільшення непродуктивних витрат та втрат у мережах, нецільове спрямування амортизаційних відрахувань, зниження ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів значно погіршують фінансовий стан підприємств житлово-комунального господарства міста.

Для вирішення найбільш важливих задач поліпшення ефективності роботи підприємства варто проводити аналіз фінансової діяльності підприємства, завдяки якому можна

здійснювати своєчасний і дієвий контроль за ходом виробництва і формуванням техніко-економічних показників, одержувати достовірну економічну інформацію про господарські процеси, приймати на основі результатів економічного аналізу рішення про оптимальне регулювання виробництва, перешкоджати непродуктивним витратам, особливо використанню державних грошей, систематично виявляти й оцінювати невикористані можливості.

Питанням дослідження теоретичних, методологічних і практичних аспектів антикризового управління присвячено ряд робіт зарубіжних та вітчизняних вчених: А. Алієва, І. Бланка, Н. Брагіна, Н. Брюховецької, І. Булеєва, А. Градова, В. Гриньової, А. Грязнової, Г. Іванова, М. Кизима, Т. Клебанової, Э. Короткова, Б. Кузіна, І. Ларіонова, Т. Лепейко, Л. Лігоненко, Р. Мюллера, В. Панагушина, В. Пономаренка, А. Пушкаря, А. Тридеда, А. Чернявського та ін. Узагальнення опублікованих за даною проблематикою робіт дозволило зробити висновок, що питання формування теоретичних та методичних підходів в системі антикризового управління недостатньо розроблені як у науковому, так і у прикладному аспектах. Подальше поглиблення теоретичних і методичних досліджень у цій сфері пов'язане з уточненням етапів антикризового управління, які дозволяють діагностувати наявність та рівень розвитку кризи у процесах функціонування і розвитку підприємства.

Метою статті є розробка алгоритму реалізації політики антикризового управління підприємством.

Основна частина

Становленню ринкової економіки притаманні зміни факторів зовнішнього фінансового середовища та внутрішніх умов здійснення фінансової діяльності підприємства. У зв'язку з цим для досягнення конкурентоспроможності підприємству необхідно адаптуватися до сформованої мінливості ринкової економічної ситуації. У будь-який момент існує небезпека кризи, навіть тоді, коли криза не спостерігається, коли її фактично немає. Це обумовлюється особливостями підприємницької діяльності,

коли завжди існує ризик, який негативно впливає на ефективність роботи підприємства. Однак найчастіше негативного положення підприємства можна уникнути, якщо вчасно застосувати адекватні профілактичні заходи. Конкурентоспроможність підприємства і його неспроможність - дві полярні характеристики стану господарюючого суб'єкта. Забезпечення та підвищення конкурентоспроможності підприємства на сьогодні є основним засобом запобігання банкрутства. Саме для цього необхідно запроваджувати антикризове управління підприємством, в процесі якого забезпечується запобігання фінансової кризи, ефективне її подолання і ліквідація негативних наслідків.

Основною метою антикризового фінансового управління є швидке відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості підприємства задля уникнення його банкрутства. З урахуванням цієї мети на підприємстві розробляється спеціальна політика антикризового управління у разі загрози банкрутства.

Необхідно зазначити, що політика антикризового управління повинна полягати в розробці та використанні системи методів саме попередньої діагностики загрози банкрутства та механізмів фінансового оздоровлення підприємства, що забезпечують його захист від банкрутства. У зв'язку з цим авторами розроблено алгоритм реалізації політики антикризового управління підприємством (рисунок 1).

Для прогнозування, попередження та запобігання кризовому розвитку підприємства (збитковість підприємства) використовуються спеціальні методики комплексного аналізу його стану, що дозволяють виявляти ознаки кризи, встановлювати її рівень та причини. Ефективною методикою отримання інформації для своєчасного прийняття дієвих заходів щодо запобігання виникнення кризової ситуації є моніторинг підприємства.

Моніторинг підприємства - це система, що включає в себе спостереження, оцінку та прогноз стану певного середовища у зв'язку із діяльністю суб'єктів, що впливають на цей стан. Система моніторингу повинна визначати орієнтири, на основі яких можна визначити, чи є сприятливим для даного підприємства рівень того або іншого показника, а потім

вирішити необхідність зміни показника (зростання, пониження або збереження наявного рівня). Власне моніторингу передують два підготовчих кроки, на яких визначається склад і джерела інформації. Згодом обраний склад і джерела можуть змінюватися відповідно до

нових економічних умов, однак, базисний набір повинен існувати. Третім кроком є збір інформації. На цьому етапі здійснюється пошук, запис і перевірка вірогідності заздалегідь визначеного набору даних, призначених для наступної обробки.

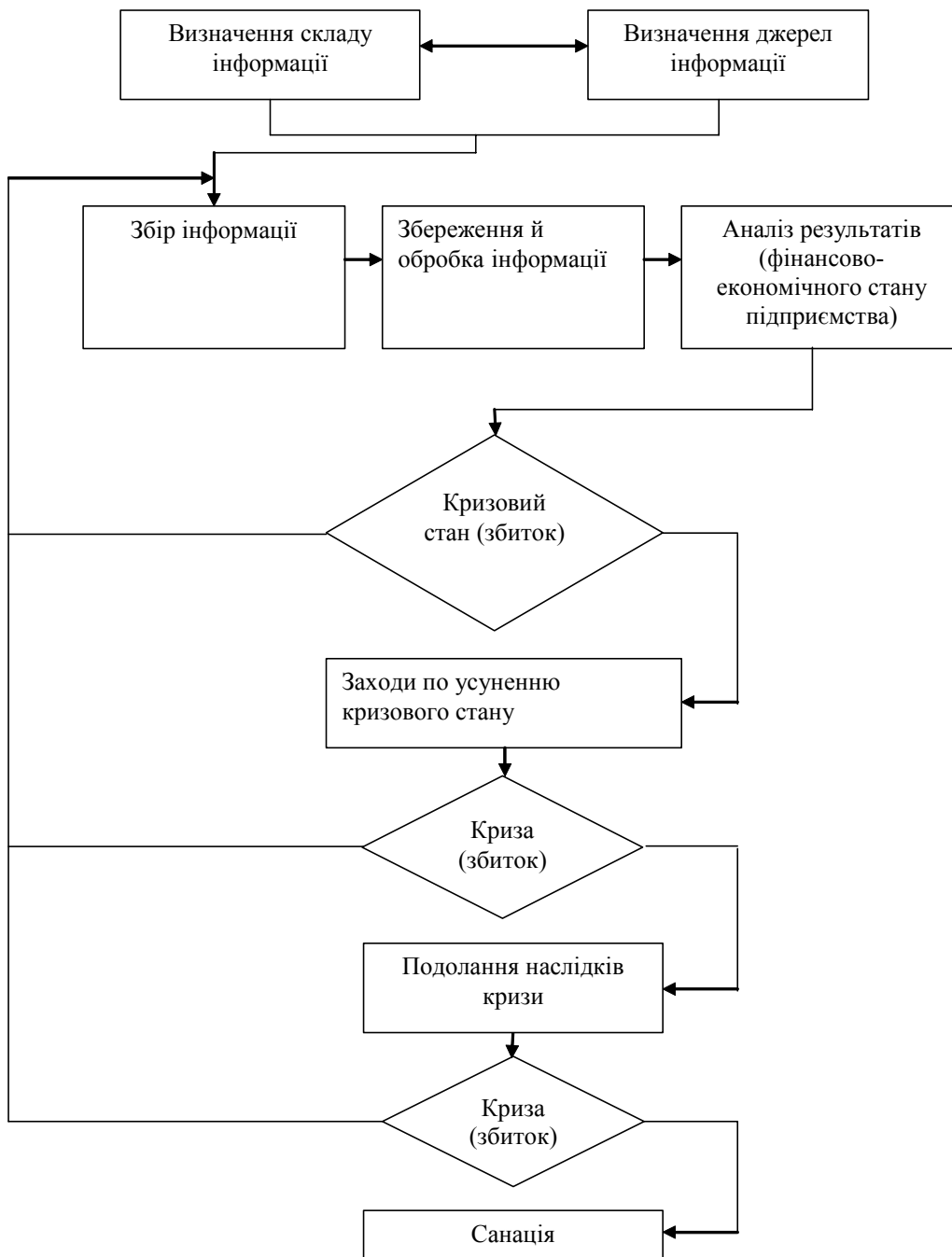

Рис. 1. Алгоритм реалізації політики антикризового управління підприємством.

Після збору інформації необхідно впровадити заходи щодо її збереження та обробки. Метою збереження є забезпечення схоронності даних, як мінімум протягом терміну їхньої обробки, у рамках якої проводяться різні розрахунки, а саме: зіставлення фактичних значень із плановими, експертні оцінки, аналіз перспектив розвитку підприємства.

За підсумками аналізу результатів можна зробити висновок про поточний стан підприємства. Якщо стан не кризовий (тобто діяльність підприємства прибуткова), то моніторинг продовжується в звичайному режимі. Якщо кризовий (тобто діяльність підприємства збиткова) - починається здійснення антикризової програми.

Паралельно з кроками моніторингу у фоновому режимі здійснюється поточне спостереження, метою якого є відстеження змін стану підприємства в проміжках між плановими зборами інформації. Результатом поточного спостереження може стати позачерговий збір інформації. Основною відмінністю поточного контролю від збору інформації й обробки інформації є те, що він здійснюється тільки по основних параметрах (тобто на більш вузькому полі даних). Обробка інформації може здійснюватися у декількох напрямках.

Антикризова політика підприємства передбачає:

1. Кризовий стан (діяльність підприємства збиткова):

- аналіз фінансового стану підприємства. Періодичне дослідження фінансових результатів підприємства з метою раннього виявлення ознак його кризового розвитку, шляхом проведення усіх заходів, спрямованих на беззбиткову діяльність підприємства;
- визначення прогнозних масштабів кризового стану підприємства. При виявленні істотних відхилень від нормального ходу фінансової діяльності підприємства, що визначається напрямами його фінансової стратегії та системою планових і нормативних фінансових показників, виявляються прогнозні масштаби кризового стану підприємства. Це дозволяє своєчасно здійснювати відповідний підхід до вибору системи, механізмів захисту від можливого банкрутства;

- вивчення факторів, що зумовили (та таких, що будуть зумовлювати в майбутньому періоді) кризовий розвиток підприємства. Розробка політики антикризового управління підприємства визначає необхідність дослідження ступеня впливу окремих факторів на форми та масштаби кризового фінансового розвитку, а також прогнозування розвитку цих факторів;

2. Подолання кризи:

- формування цілей та вибір основних механізмів антикризового управління підприємством. Цілі та механізми антикризового управління повинні відповідати масштабам кризового стану підприємства та враховувати фактори, що зумовили кризовий розвиток підприємства. Відповідно до сформульованих цілей формуються системи механізмів управління підприємством, які складають зміст подальших напрямів антикризової політики підприємства;
- запровадження внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства. Внутрішні механізми фінансової стабілізації повинні забезпечити реалізацію термінових заходів з відновлення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства за рахунок внутрішніх резервів. Ці механізми засновані на послідовному використанні певних моделей управлінських рішень, які обираються відповідно до специфіки господарської діяльності підприємства та масштабів кризових явищ в його розвитку;

3. Санація підприємства:

- фінансове забезпечення ліквідаційних процедур (при банкрутстві підприємства). Якщо масштаби кризового фінансового стану підприємства не дозволяють вийти з нього за рахунок реалізації внутрішніх резервів, підприємство змушене вдаватися до зовнішньої допомоги, яка зазвичай набуває форми його санації. Санація підприємства може проводитися як до, так і в процесі реалізації справи про банкрутство. В першому випадку підприємство може саме виступити ініціатором своєї санації та вибору її форм. В процесі санації необхідно обґрунтувати вибір найефективніших її форм

(включаючи форми, пов'язані з реорганізацією підприємства) з тим, щоб в якомога коротші терміни досягти фінансового оздоровлення та не допустити оголошення банкрутства підприємства. Здійснення ліквідаційних процедур відбувається після ухвалення рішення арбітражного суду про визнання підприємства банкрутом. Фінансове забезпечення ліквідаційних процедур пов'язане з розробкою відповідного бюджету, підготовкою активів до реалізації, забезпеченням вимог кредиторів за рахунок реалізованого майна. Ці функції фінансового менеджменту покладаються, зазвичай, на ліквідаційну комісію.

Основні висновки.

Політика антикризового управління підприємством повинна запроваджуватись систематично і послідовно з метою запобігання перших ознак кризи. Запропонований в статті алгоритм реалізації політики антикризового управління дає змогу діагностувати фінансовий стан

підприємства, що підвищує ефективність управлінської діяльності. Перспективними напрямками подальших досліджень можна вважати узагальнення системи показників раннього попередження і реагування кризову ситуацію для підприємств теплопостачання.

Література

1. Закон України „Про природні монополії” (Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 31.05.2005р. №2599-IV)
2. Постанова КМУ „Про схвалення Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002-2005 роки та на період до 2010 року” (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №717 від 15.05.2003р.)
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника – Центр, 2002. – 528 с.
4. Гриньова В.М., Коюда В.О. Финанси підприємств: Навчальний посібник. 3-є вид., перероб. і допов. – Х.: Видавничий Дім „ІНЖЕК”, 2004. – 432 с.
5. Шеремет А.Д. и др. Методы финансового анализа: Учеб. и практ. пособие для экон. вузов / Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. – 3-е изд. перераб. и доп. – М: ИНФРА – М, 2001. – 207 с.

Перетяцько Анна Юрійвна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури. Наукові інтереси - економіка будівництва, економіка підприємства.

Таряник Олена Михайлівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури. Наукові інтереси - економіка будівництва, економіка підприємства.

Перетяцько Анна Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики Харьковского государственного технического университета строительства и архитектуры. Научные интересы - экономика строительства, экономика предприятия.

Таряник Елена Михайловна - кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики Харьковского государственного технического университета строительства и архитектуры. Научные интересы - экономика строительства, экономика предприятия.

Peretyatko Anna - candidate of economic sciences, docent of department of economy the Kharkiv state technical university of building and architecture. Scientific interests are the economy of building, economics of enterprise.

Taryanik Elena Mikhaylovna - candidate of economic sciences, docent of department of economy the Kharkiv state technical university of building and architecture. Scientific interests are the economy of building, economics of enterprise.